SAMLOKALISERING AV DET HUMANISTISKE FAKULTET

STEDSANALYSE

UNIVERSITETET I BERGEN

Eiendomsavdelingen

Oktober 2019

HLM Arkitektur as
C. Sundts gate 1
5004 Bergen

INNHOLDSFORTEGNELSE

INNLEDNING

1. OVERSIKT

2. LANDSKAP OG HISTORIE

3. KOMMUNIKASJON OG MÅLPUNKT

4. BEBYGGELSE

5. BO- OG BYMILJØUTFORDRINGER

6. ANBEFALING

HLM Arkitektur as
C. Sundts gate 1
5004 Bergen

INNLEDNING

Det skal utarbeides en ny reguleringsplan for samlokalisering av Humanistisk fakultet (HF) ved Universitetet i Bergen (UiB).

Som grunnlag for reguleringsplan i byfortettingssone må det utarbeides en stedsanalyse. Denne analysen er basert på Bergen kommune sin veileder for stedsanalyser og skal brukes som en overordnet og konsentrert avklaring av sammenhengen mellom et prosjekt og omgivelsene. Analysen synliggjør stedets situasjon og muligheter, og skal bidra til at det nye prosjektet tar hensyn til og utvikler stedets potensial. Det er mange krav til utforming av nybebyggelse som er direkte basert på tilpasning til eksisterende bebyggelsesstruktur og stedets karakter.

I analysen finnes det derfor oppsummering av sentrale krav i kommuneplanen som gir premisser for prosjektering og utarbeiding av stedsanalyse. Analysens anbefalinger vil basere seg på denne analysen og på et utvalg av de nøkkeltema som ligger i den nylig vedtatte "Arkitektur strategi for Bergen".

Humanistisk fakultet består av fire institutt, Institutt for arkeologi, historie, kultur og religionsvitenskap, Institutt for filosofi og førstesemesterstudier, Institutt for fremmedspråk og Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier. Dertil kommer et felles bibliotek for humaniora. Det vurderes at instituttene kan samlokaliseres ved etablering av et samlende nytt bygg. Denne stedsanalysen hjelper å definere mulighetene som finnes i den eksisterende bygningsmassen ved Sydneshaugen skole og i HF-bygget i kombinasjon med et samlende nybygg.

Foto: Eivind Senneset

1. OVERSIKT

Nygårdshøyden er for mange synonymt med Universitetet i Bergen. Området har kulturmiljøer, hageanlegg, monumentale praktbygg, murgårder, flotte leiegårder og frittliggende murvillaer og trebebyggelse. I det store og hele er det et område med høy kulturell og historisk betydning.

Analyseområdet for denne stedsanalysen strekker seg fra det Juridiske fakultet i vest til Studentsenteret i øst, og fra Johanneskirkens trapp i nord og til Torborg Nedreaas gate på sørsiden. Området ligger i byfortettingssone 1.

Plan- og byggesaksområdet er begrenset til HF-bygget, Sydneshaugen Skole, Bibliotek for humaniora, boligkvarteret og parkeringsplasser på Vinjes gate samt parkeringsbygget i Dokkeveien. Anbefalingsområdet i denne stedsanalysen er fokusert til Sydneshaugen Skole, Biblioteket for humaniora, HF-bygget og parkeringsbygget i Dokkeveien.

Vest for analyseområdet, ved Sydnes/Dokken er det planlagt en ny stor bydel, og på Møhlenpris sydøst for analyseområdet finnes det allerede pågående byutviklingsplaner.

Kommunens utarbeidet planer ligger til grunnlag for analysen. Området er i byfortettningssone og hensynssone for kulturminner i KPA 2018. Området er også inkludert i KDP 2001 Sentrum. En del endringer er dog sket siden 2001, blant annet i forhold til fredet bygninger. Temakart i stedsanalysen er baseret på KDP 2001 sentrum med endringer til dags dato inkludert.

TEMAKART OVERSIKT

TEGNFORKLARING

- Analyseområdet
- Plan- og byggesakområdet
- Analyseområdet
- Anbefalingsområdet
- Universitetet i Bergen
- Sentrumskjerne (KPA 2018)
- Byfortettingssone (KPA 2018)
- Pågående planer
- Nyere vedtatte planer
- Framtidig byutviklingsområde
- Pågående prosjekter

2. LANDSKAPSFORM OG HISTORIE

Analyseområdet ligger sentralt på Nygårdshøyden, et langstrakt høydedrag som danner et fysisk og visuelt skille mellom det laverliggende «bygulvet» i sentrum og bebyggelsen langs Puddefjorden. Nygårdshøyden er en viktig terrengrygg mellom daldragene i sentrum.

I området finnes det en variasjon av høyder, bygninger og strukturer. Temakartet viser de viktigste historiske sammenhenger og elementer, med landemerker som Johanneskirken, Naturhistorisk museum og Historisk museum spesielt avmerket.
Kanten av HF-bygget kjennetegnes av et sterkt fallende terreng (se side 7). Fra denne kant får man også en flott utsikt utover Puddefjorden. Viktige siktlinjer i analyseområdet er den til/fra Johanneskirken og den til Naturhistorisk Museum fra Parkveien og Christies gate.

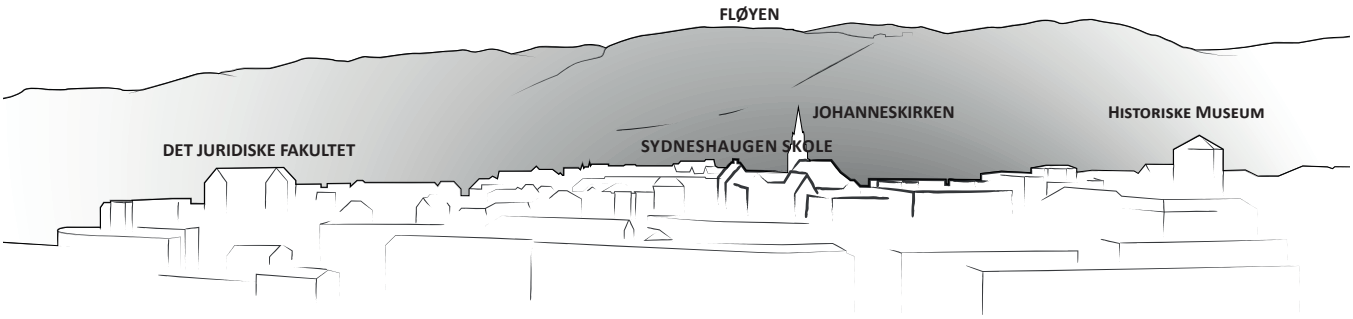

Landskapsskisse viser variasjon i høyder og strukturer. Sett fra Damsgårdssundet.

Helningskart viser sterkt fallende terreng.

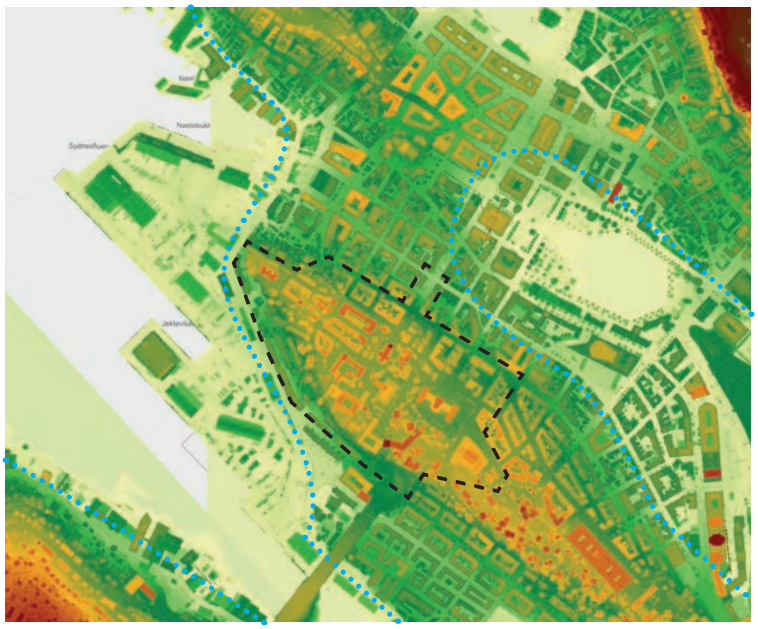

Høydekart viser høydevariasjon i området.

TEMAKART LANDSKAPSFORM OG HISTORIE

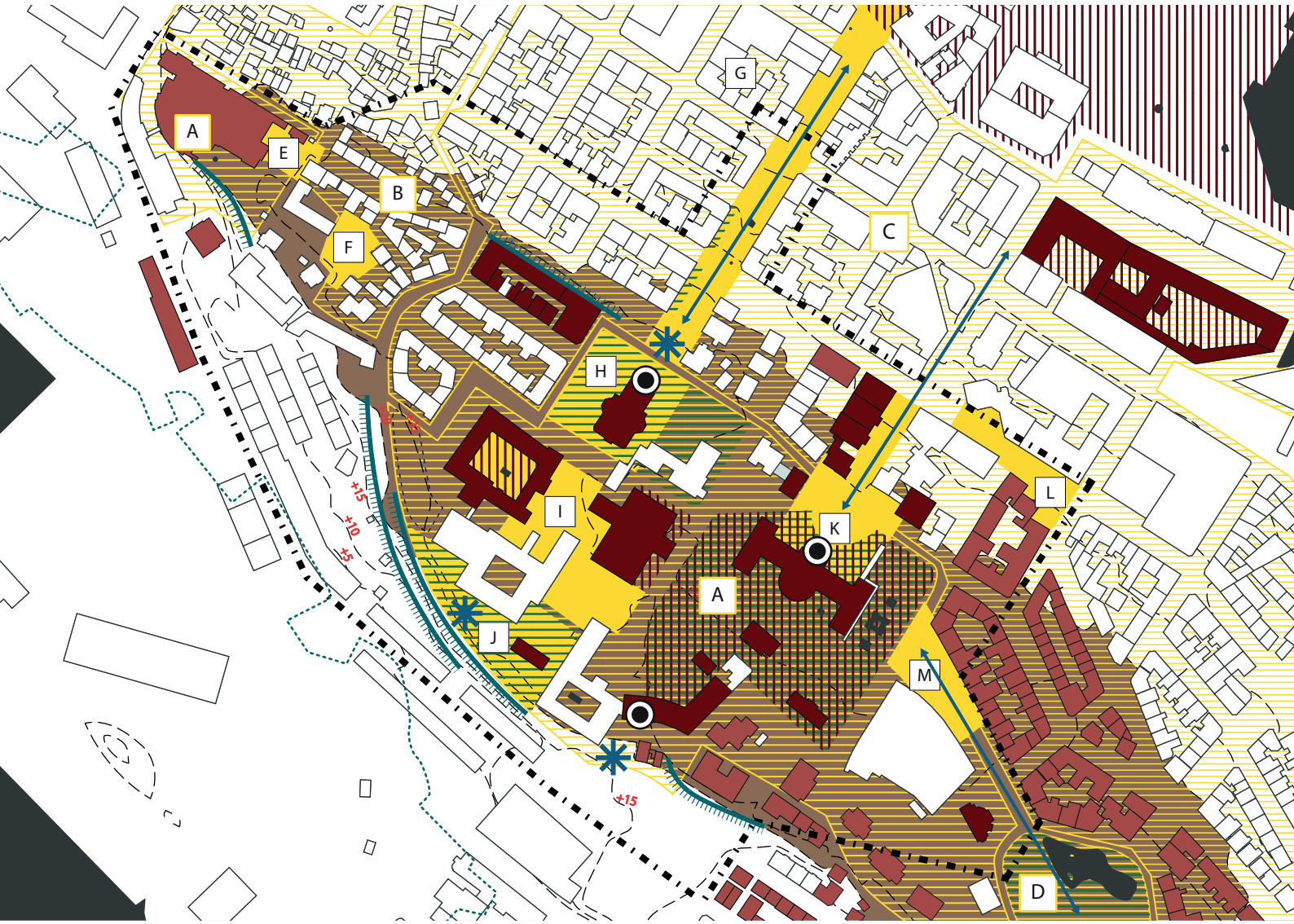

VIKTIGE HISTORISKE SAMMENHENGER OG ELEMENTER

A. Sydnes-trehusbebyggelse
B. Bergen Nygårdshøyden murbyen
C. Byuniversitetet Nygårdshøyden
D. Nygårdsparken

BYROM

E. Magnus Lagabøtes Plass
F. Dragefjellet
G. Johanneskirkens trapp
H. Sydnesplassen ved kirken
I. Sydnesplassen ved HF-fakultetet
J. Fastings minde hage
K. Muséplassen
L. John Lunds plass
M. Plass ved Studentsenteret

TEGNFORKLARING

- Analyseområdet
- Kotelinjer +15 Kotehøyder
- Lokalt høydedrag (Nygårdshøyden)
- Sterk fallende terreng eller skrent
- Historisk strandlinje (1888)
- Utsiktspunkt
- Landmerke eller orienteringspunkt
- 1 Viktige historiske sammenhenger og identitetsbærende elementer
- Delområder ut ifra bebyggelsesstruktur, bygningstyper og andre viktige identitetsbærende element i strøkskarakteren
- Byrum
- Spesielt verdifull park og hage
- Fredete kulturmiljø
- Fredet bebyggelse (Kulturminner)

BYUNIVERSITET PÅ NYGÅRDSHØYDEN

"Universitetet i Bergen er landets einaste byuniversitet. Eit annleis og historisk unikt universitetsområde som er vove tett saman med bymiljøet på Nygårdshøyden. Midt i det historiske bustadstrøket ligg bygningar med universitetshistorie, reist for ulike føremål i ulike stilar frå sist på 1700-talet til i dag. Byuniversitetet representerer slik store kulturhistoriske verdiar."

Fra boka Byuniversitetet i Bergen, 2018

HISTORISKE PLANER FOR UIB PÅ NYGÅRDSHØYDEN

Reimers plan for universitetsområdet på Fastings Minde 1917/1920.

Alternative "prinsipper ved modellering av det samlede universitets-areal", fra Andersson & Skjånes 1963.

NY reguleringsplan HF Samlokalisering

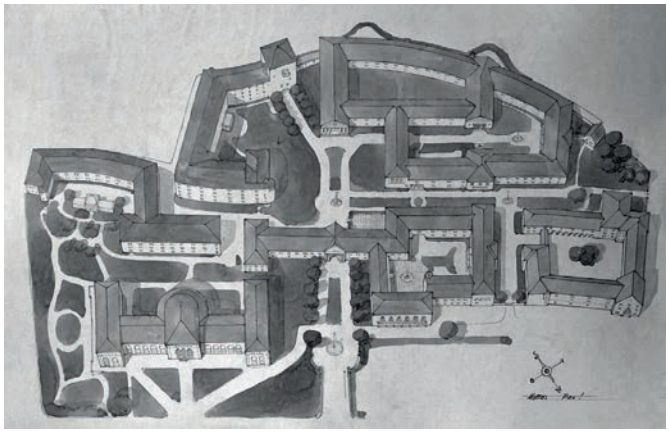

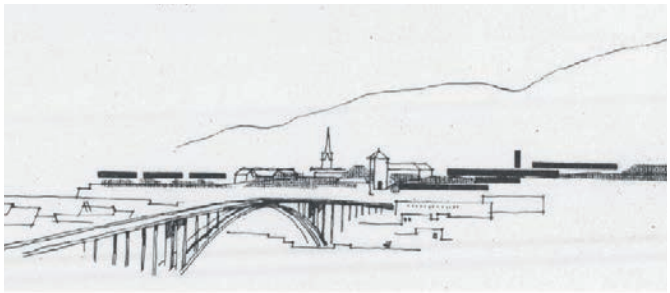

Alternative "prinsipper ved modellering av det samlede universitetsareal", Andersson og Skjånes, 1963.(over)

Plan for universitetsområde på Fastings Minde, Egill Reimers, 1917.(til venstre)

BEBYGELSESHISTORIE FOR UIB PÅ NYGÅRDSHØYDEN

Fastings Minde
1790

Naturhistorisk museum
1865/1890

Geofysisk Institutt
1917

Sydneshaugen skole
1921

Historisk museum
1927

Bibliotek for humaniora
1961

Realfagbygget
1963-1977

HF Bygget
1967

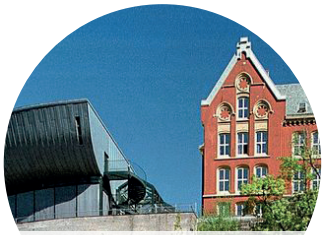

Det juridiske fakultet
1891/1995

3. KOMMUNIKASJON OG MÅLPUNKT

Hovedbyggene til universitetet, museumsbygningene og Johanneskirken er i seg selv alle viktige målepunkter i analyseområdet. Foran disse bygningene ligger også de viktigste byrommene med møteplasser og oppholdsrom.

Etter rivning av erstatningsskolen ved Johanneskirken kommer gangstien der til å bli en viktig gangforbindelse fra HF-bygget til Museumsplassen.

Veiene sør for analyseområdet fungerer som fysiske barrierer for myke trafikkanter. Det gjør også høydeforskjellen ved kanten av HF-bygget.

Den nærmeste gangforbindelsen til kollektivtrafikk er gjennom tårnefoten til Historisk Muséum og ned en trapp/rampe til Møhlenpris.

I områdene rundt HF-bygget ligger det 3 stk bysykkelstativer tett. Dette viser at gående og syklende prioriteres fremfor bilister.

En viktig sammenhengende blågrønn struktur strekker seg fra Torgallmenningen til Johanneskirketrappene og ned mot Nygårdsparken.

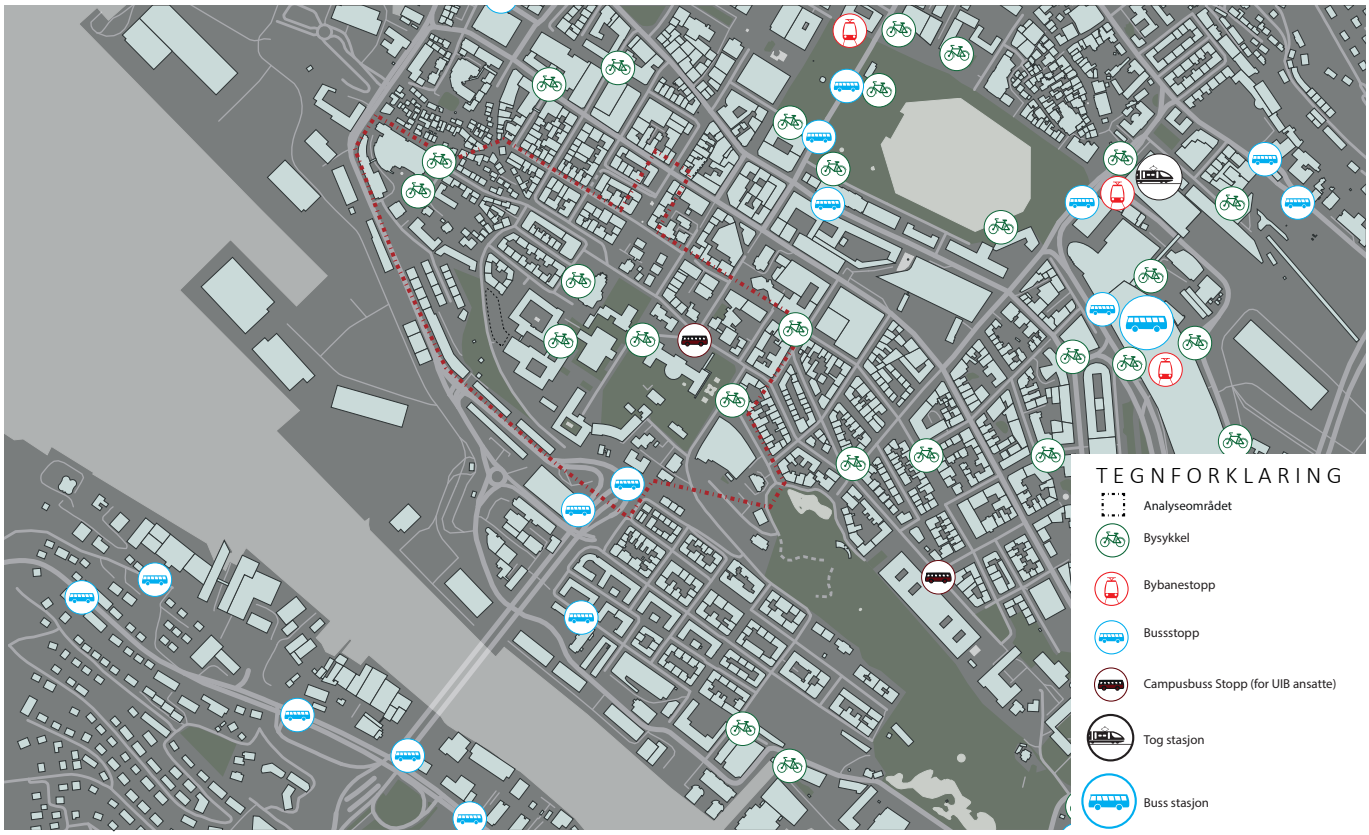

Oversikt over bysykkelstativer og kollektivtilbud.

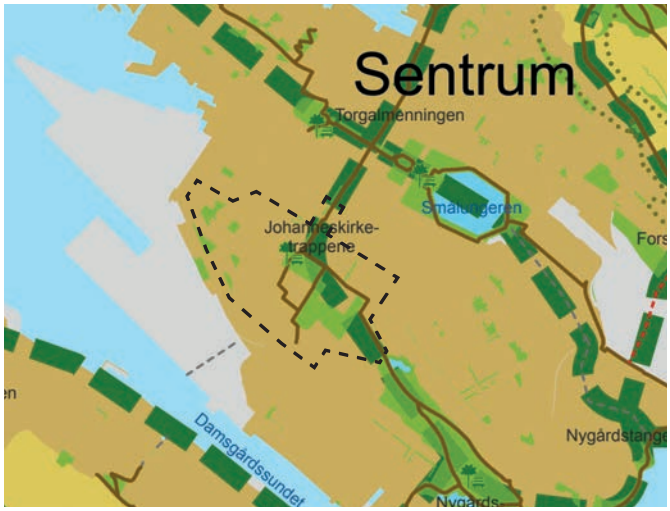

Temakart om sammenhengende blågrønne strukturer (KPA 2018).

Sykkelkart Bergen 2019 med bysykkel og sykkelstativ utmerkert.

TEMAKART KOMMUNIKASJON OG MÅLPUNKT

TEGNFORKLARING

- Analyseområdet
- Gangforbindelser eksisterende
- Gangforbindelser fremtidige
- Kollektivholdeplass
- Viktige byrom (plasser, allmenninger, torg, m.m.)
- Universitet i Bergen
- Skole, barnehage, idrett, helse og kulturtilbud
- Publikumstrettet virksomhet og stor arbeidsplass (restaurant, cafe, service, hotell, kontor, m.m.)
- Viktige parker og blågrønne byrom
- Lekeplass
- Fysisk barriere for ferdsel (sterkt trafikkert vei med høy fartsgrense, jernbane, topografi, m.m.)

4. BEBYGGELSE

I analyseområdet er de offentlige bygningene i flertall, med Universitet i Bergen, museumsbygninger og Johanneskirken. Boligområdene rundt er fokusert til Sydnes, Møhlenpris og Nygård.
Analyseområdet har ulike strukturer som gir et bilde av stedets karakter og historiske uttrykk. Typisk bebyggelse som finnes i området er;

A: Sydnes trehusbebyggelse
B: Nygårdshøydens murby
C: Nygårdshøydens institusjonsbygg
D: Sydnes lamellbebyggelse

Balanse mellom bolig og næring

A - BYUNIVERSITETET

Nygårdshøydens institusjonsbygg har voks frem fra ca. 1865 og frem til Studentsenteret stod ferdig i 2007. Sydneshaugen Skole fra 1921 står frem som ett markant monument, mens HF-bygget og biblioteket har et betydelig mer funksjonelt og rigid uttrykk.

B - SYDNES TREHUSBEBYGGELSE

På området har det vært et gammelt trehusmiljø med tilhørende beitemark siden tidlig på 1700-tallet. Bebyggelsen og strukturen vi ser i dag er fra 1880 og kom i en massiv boligutbygging fram til begynnelsen av 1900-tallet.

C - NYGÅRDSHØYDEN MURBYEN

Bygninger fra midten av 1800-tallet da Bergen var inne i en kraftig vekstperiode. Disse boligbyggene ble tegnet for det øvre sosiale sjiktet. Strøket som vi ser i dag har beholdt mye av sin karakter fra sent 1800-tall.

D - LAMELLBEBYGGELSE

Sydnes lamellboliger fra 60-tallet består av frittliggende parallelle ensartede bygninger med funksjonelt uttrykk og rektangulær form stilt sammen i rekke.

TEMAKART BEBYGGELSE

BEBYGGELSESTRUKTURER OG IDENTSTETSBÆRENDE BEBYGGELSE

A:	Byuniversitetet
B:	Sydnes trehusbebyggelse
C:	Nygårdshøydens murby
D:	Sydnes lamellbebyggelse

1.	Johanneskirken
2.	Sydneshaugen skole med borggård
3.	HF-bygget
4.	Bibliotek for humaniora
5.	Fastings Minde
6.	Sjøfartsmuseet
7.	Historisk museum
8.	Veksthuset i Universitetets Muséhage
9.	Naturhistorisk museum
10.	Studentsenteret UiB
11-17.	Kontor og beboelse med serlig arkitektonisk kvalitet
18	Sydneskvartalet
19.	Det Juridiske Fakultet

TEGNFORKLARING

Analyseområdet

Delområder ut ifra bebyggelsesstruktur, bygningstyper og andre viktige identitetsbærende element i strøkskarakteren

Identitetsbærende bebyggelse

VURDERING AV UTVALGTE BYGNINGER OG BYROM

PLAN-OG BYGGESAKTOMRÅDET

HF-BYGGET

HF-Bygget ble innflyttet i 1967. Bygget er tegnet av Petter Helland Hansen og Sverre Lie. Bygningsvolumene er distribuert i tre hovedformer. Den høyeste karréen med åpent atrium i midten har fire etasjer. Mot nord ligger den såkalte S-blokken som er knyttet sammen med Sydneshaugen Skole via en innglasset bro.

Mot sør ligger en lavere fløy på tvers, løftet opp på pilarer slik at den korresponderer med byggets andre etasje. En baldakin markerer inngangen midt på det største bygningsvolumet.

HF-bygget er et systembygg med en fleksibel rominndeling for alt fra cellekontorer til de opprinnelig store hjørnekontorene for professorer. HF er et tidstypisk og funksjonelt bygg. Bygget er ikke underlagt fredning og kan med fordel igjen omdisponeres.

SYDNESHAUGEN SKOLE

Arkitekturhistorisk er Sydneshaugen skole et borglignende anlegg, som lukker seg rundt en skolegård, med røtter i middelalderens murverk og i bergensk trearkitektur fra 1700-tallet. Skolen er oppført mellom 1921 og 1926 og tegnet av Arkitekt Kaspar Hassel som tegnede flere av tidens skolebygg (f. eks. Rothaugen og Mhølenpris skole). Hans skoler fikk meget rosende omtale i samtiden og kom til å danne forbilde for skolebygg i lang tid fremover.

Sydneshaugen skole er brutt ned i flere bygningsvolumer og har et karakteristisk taklandskap med tårn og spir som skalerer anleggets lengder ned. Samtidig står det samlet anlegg frem som et markant monument på Sydnes.

Byggets eksteriør er fredet, sammen med interiør som vestribule, trapperom og korridorer. Interiør i utvalgte rom er også fredet. (se fredningsvedtak) Den vestre fløyen mot HF-bygget har blitt omarbeidet fra åpen buegang/leskur til kantine som i dag.

Skolebygget inneholder undervisningsarealer, auditorier og lesesaler for studenter. Der er idag utfordringer med lite aktivitet i bygget. Der er tydelig potientale for at åbne dele opp og knytte sammen aktivitetene på HF området.

Her er mange desentraliserte innganger. Allikevel er inngangen fra samme side som Johanneskirken opplevd som viktigst. Gårdsrommet er rehabilitert på 2000-tallet og har en høy kvalitet.

BIBLIOTEK FOR HUMANIORA

Universitetsbiblioteket fra 1961 (rehabilitert i 2005) har en særegen arkitektur med noen gjenkjennelige elementer som vi også ser i HF-bygget. En rigid struktur med vindusbånd og synlig stram konstruksjon. Arkitekter er Kaare Kvilhaug og Jo Svare/Nikolai Alfsen (rehabilitering).

Det har blitt sagt om bygningen at den er i god funksjonalistisk ånd uten påtrengende arkitektonisk bravur. I 2005 ble bygningen gjenstand for omfattende rehabilitering, og fremstår i dag med tre etasjer som gir rom for arbeidsplasser, tidsskrifter og bøker, samt et seks etasjers boktårn med internasjonal skjønnlitteratur.

Byggets eksteriør er fredet, samt Inngangsparti/vindfang og vestibyle/allrom som er inngangsrommet. Opparbeidet grøntarealer på begge sider av hovedinngangen og fasaden som vender mot nordøst er også fredet.

Det vurderes at bygget kunne orientere sig mere mot Sydnesplassen.

BOLIGKVARTALET I VINJES GATE

Murbrukskvartal fra 1914 i 3 til 4 etasjer. Disse boligbygningene ble tegnet for det øvre sosiale sjiktet. Strøket vi ser i dag har beholdt mye av den opprinnelige karakteren. Mellom boligkvartalet og Sydneshaugen Skole er det i dag parkeringsplasser.

5. BO- OG BYMILJØUTFORDRINGER

MANGLENDE FORBINDELSER

Det finnes begrenset gang- og sykkelforbindelse mellom Dokkeveien opp til Sydneshaugen Skole og HF-bygget. Dette ser vi som en utfordring, fremfor alt dersom den planlagte utbyggelsen ved Dokken. På nåværende tidspunkt finnes det heller ikke en direkte forbindelse mellom museumsplassen og HF-bygget.

MINDRE ATRAKTIV BYROM

Der er stor potensiale til forbedring av de mindre attraktive byrom i analyseområdet. Dette gjelger blandt andet parkeringshuset på Dokkeveiens øverste plan (1), byrummet mellem HF-bygget og Sydneshaugen Skole (2), Haakon Shetteligs plass foran Sjøfartsmuseet (3), Villaveien bak museumshagen (4) og knutepunktet ved Puddefjordsbroen (5). Hele Dokken-området er også på nåværende tidspunkt et mindre attraktivt byrom (6).

PARKERING

Parkeringsplasser ved Sydneshaugen Skole og HF-bygget gir store "låste" byrom som kunne omdannes til funksjonelle, sosiale og atraktive byrom og strøk. Disse kan knyttet til Universitetets aktiviteter.

STØY OG LUFTKVALITET

Det finnes utfordringer med støy (gul sone), samt fare for dårlig luftkvalitet i analyseområdet.

TEMAKART BO- OG BYMILJØUTFORDRINGER

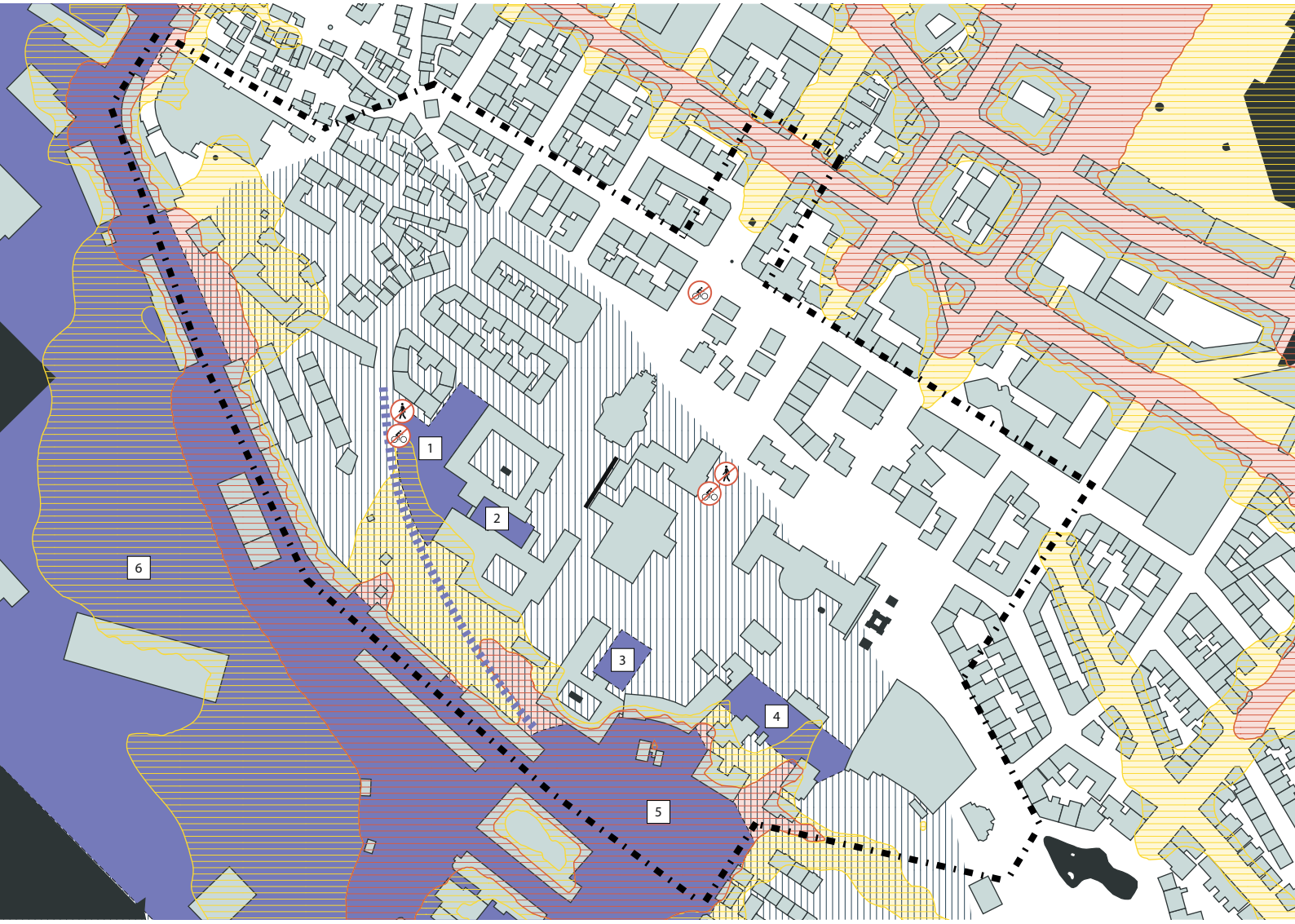

MINDRE ATTRAKTIVE BYROM

1. Parkering Vinjes gate og Dokkeveiens parkeringshus
2. Mellomrom HF-Bygget og Sydneshaugen Skole
3. Haakon Sheteligs plass
4. Villaveien bak Muséhagen
5. Trafikknutepunkt
6. Dokkeskjærskaien

TEGNFORKLARING

- Analyseområdet
- 1 Mindre attraktivt byrom
- Mindre attraktiv gate
- Lukket fasade
- Manglende/begrenset kolektiv tilbud
- Trafikal utfordring for gående eller syklister
- Støysituasjon, rød og gul sone
- Fare for dårlig luftkvalitet

5. ANBEFALING

Vi anbefaler et nytt bygg (1) på den mindre attraktive parkeringsplassen ved Sydneshaugen skolen og HF-bygget I tillegg foreslår en vitalisering og transformasjon av Sydneshaugen Skolen og HF-Bygget for at skape et sammenkoplet helhetlig Campus for HF. Vi foreslår en innendørs forbindelse (2) mellom Sydneshaugen Skole, HF-bygget og nybygget som sammenkobler de tre separate bygningene. Det er viktig at det nye bygget fremstår med aktive fasader i første etasje, med kafé, kantine og møtesoner ut mot de nærliggende uteområdene, og ikke skaper en stengt barriere. Forholdet mellom den nye bygningen og byrommet skal være åpent og oppleves som tilgjengelig.

Som en forbedring for gående og syklister anbefaler vi å skape en ny forbindelse (3) fra Dokkeveien opp til analyseområdet. Vi anbefaler og å skape en ny forbindelsen (4) sør for nye bygget og HF-bygget.

De er viktig att gåbyen med veggene, størrelsen, variasjonen, materialiteten, lyset, kvalitetene i bakken – tas med i den videre planleggingen av arkitektur og byrom.

På det nåværende parkeringsarealet i Vinjes gate vest for Sydneshaugen skole anbefaler vi å opparbeide som uteoppholdsareal (5), likeså er uteoppholdsarealet (6) viktig foran den nye bygningen. Funksjonen for disse områdene vill være viktig: utforming for fellesskapet, en sentral og åpen gjennomgang i Byuniversitetet samt koblingen mot resten av UiB og byen.

Et mulig tiltak vi anbefaler er å åpne opp en del av vestfasaden i første etasje på Sydneshaugen skole og slik skape en offentlig utendørs forbindelse gjennom Sydneshaugens skole (7) Da vil en få åpnet opp gårdsrommet og kunne få til en naturlig gangakse fra Dokkevegen, forbi nybygget og direkte videre mot resten av universitetsområdet.
Den mindre attraktive parkeringsplassen (1) som etter vår anbefaling blir bebygget, vil lukke eksisterende forbindelsen mellom Vinjes gate og HF. Vi anbefaler en bevaring av mest mulig trær samt at høyne omkringliggende byrom og grønne arealer for at forbedre det fysiske miljøet, samt hjelpe til med å skape bedre luftkvalitet i området.

TEMAKART ANBEFALING

ANBEFALING

1. Nytt bygg
2. Del av nytt bygg. 1 etasje fra Dokkeveien med uteområde på plan med Vinjes gate
3. Innendørs forbindelse
4. Ny gangforbindelse fra Dokkeveien til Vinjes gate
5. Opparbeide uteoppholdsareal i Vinjes gate
6. Mulig utendørs forbindelse gjenom Sydneshaugen skole
7. Viktig uteoppholdsareal foran den nye byggnignen
8. Opparbeide forbindelsen sør fra HF bygget

TEGNFORKLARING

- Plan- og byggesakområdet
- Gangforbindelser eksisterende og nye
- Viktige byrom (plasser, allmenninger, torg, m.m.)
- Viktige fasader, byromsvegger
- Viktige blågrønne byrom
- 1 Prinsipper for bebyggelsens organisering
- 1 Prinsipper for plassering av uteoppholdsareal

HLM Arkitektur as
C. Sundts gate 1
5004 Bergen